

Het Nederlands legermuseum „Generaal Hoefer”

door W. BARON VAN ITTERSUM, Kolonel tit. b.d.

Op 22 juni jl. is het Nederlands Legermuseum „Generaal Hoefer” te Leiden door Z.K.H. Prins Bernhard officieel heropend. De voorzitter der Stichting, luitenant-generaal b.d. Calmeyer, sprak een inleidend woord, waarbij hij Z.E. de Minister van Oorlog, de hoge autoriteiten en de zeer talrijke aanwezigen hartelijk welkom heette. Onder de genodigden bevonden zich de commandanten der Garderegimenten met hun adjudanten. De generaal sprak zijn leedwezen uit, dat het niet mogelijk was geweest alle vrienden van het museum uit te nodigen met het oog op de beperkte ruimte in de receptiezaal. Zulks was inderdaad te betreuren, omdat men onder deze museumvrienden, die een jaarlijkse donatie geven, de meeste belangstellenden telt, die gaarne op een hoogtijdag der Stichting aanwezig hadden willen zijn.

Na de voorzitter hield de directeur, kolonel C. A. Hartmans een historische rede, waarin hij van de kostbare verzameling een overzicht gaf.

Daarna sprak Z.E. de Minister van Oorlog enige waarderende woorden en deelde mede, dat het H.M. de Koningin had behaagd de directeur en de meester-geweermaker van het museum respectievelijk te onderscheiden met het officierskruis van de Orde van Oranje-Nassau en de zilveren medaille dezer orde.

Tenslotte verzocht de voorzitter Z.K.H. de Prins der Nederlanden als eerste het museum te willen betreden, waarmede het heropend werd verklaard.

Dat het museum, na vele jaren van bestaan, heropend kon worden was het gevolg hiervan, dat het gebouw vroeger slechts over een smalle landweg moeilijk bereikbaar was, terwijl thans door een brede geplaveide weg, met een tunnel onder de spoorlijn Den Haag—Leiden, een verbinding met het station Leiden tot stand is gekomen, welke slechts zes minuten gaans kost.

In de naam van het museum wordt de herinnering bewaard aan generaal Hoefer, die in 1913 het artilleriemuseum stichtte, dat in 1928 werd uitgebreid tot Legermuseum.

In een radio-rede op 15 januari 1939 uitgesproken door de generaal b.d. C. J. Snijders, wijdde Zijne Excellentie hoogst waarderende woorden aan wijlen de oprichter en voorzitter der Stichting, generaal-majoor b.d. Frederic Adolphe Hoefer, overleden op 6 oktober 1938, die tevens de oprichter is geweest van het Openluchtmuseum te Arnhem. (Orgaan *Ons Leger*, februari 1939).

Het eerste werk van Hoefer is geweest, het uit de 13e eeuw dagtekenend kasteel „De Doorwerth”, dat in diep vervallen toestand verkeerde en met sloping werd bedreigd, door aankoop van ondergang te redden. In dit gebouw stichtte hij het museum, waarin hij — aanvankelijk uit eigen middelen met enige steun van anderen, later met Rijkssubsidie — gaandeweg een uitgebreide en schitterende verzameling bijeen bracht.

Hij werd daarbij gedreven door zijn warme vaderlandsliefde en verknochtheid aan ons Oranje Huis, door zijn echt militaire geest en zijn verering voor de krijgsdaden van het voorgeslacht. Steun vond hij in zijn ontzaglijke energie en werkkraft, zijn grote, veelomvattende krijgsgeschiedkundige en oudheidkundige kennis en in zijn nimmer verflauwende geestdrift, tenslotte in een speurzin, voor welke geen enkel voorwerp van historische waarde, in welke verborgen schuilhoek ook, veilig was.

Tot zijn 88ste levensjaar werkte hij aan de verwezenlijking van zijn ideaal, waarvoor hij ook belangrijke geldelijke offers bracht. Voor hem was dit museum niet, gelijk hij het uitdrukte een „magazijn van militaire goederen”, doch een monument van Nederlands krijgsgroem en soldateneer, een erezuil voor onze voorvaderen, een leerschool van krijgskundige kennis en een bron van studie en voorlichting.

Gelukkig voor de bejaarde generaal heeft hij de verwoesting en de plundering van het Kasteel De Doorwerth niet beleefd. Tot einde september 1944 was op het Kasteel nog alles intact, totdat het op de 24ste van die maand door de Duitsers werd bezet en in staat van verdediging gebracht. Daardoor werd het van dat ogenblik af in de oorlogshandelingen ingeschakeld, tengevolge waarvan het in oktober door geschutvuur en aanvallen uit de lucht werd verwoest.

In januari 1945 werd al het bronzen geschut door de Duitsers weggevoerd en zij lieten 22 (de zwaarste en fraaiste) kanonnen in stukken springen. Schilderijen werden uit de lijsten gesneden, herhaaldelijk verdwenen pakken en koffers, 10 à 15.000 boeken zijn verloren gegaan en een verzameling oude uniformen werd in de Kasteelgracht gesmeten. Door brand ging het aardige atelier van de bekende schilder-tekenaar Hoyne van Papendrecht verloren, evenzo de in bruikleen ontvangen historische verzameling van de Amsterdamse Schutterij en nog tal van kostbare voorwerpen. De vloeren en dakbedekking werden door de bezetter weggebroken om te worden gebruikt bij het aanleggen van versterkingen in de omgeving van het Kasteel.

Reeds in december 1940 had het bestuur der Stichting, waarin kolonel b.d. M. C. van Houten, als benoemd Directeur zitting had, besloten een nieuw museum te Leiden weder op te richten in een groot gebouwencomplex gelegen aan de Pesthuislaan, bestaande uit een vierkant gebouw met fraaie binnenhof, daterend uit 1658 en een gebouw van 1874.

Het oudste gebouw, dat aanvankelijk tot pesthuis heeft gediend, heeft in de loop der jaren nog vele andere, merendeels militaire bestemmingen gehad. Boven de ingang prijkt een op de pest betrekking hebbend beeldhouwwerk, in 1660 door de beeldhouwer Rombout Verhulst vervaardigd. In de hal van dit gebouw bevinden zich enkele herinneringen aan zijn eerste bestemming. In dit oude gebouw zijn op de begane grond opgesteld wapenrustingen, wapentuig, vaandels, standaarden, uniformen, schilderstukken en tal van andere bijzonderheden; voor het merendeel zijn het voorwerpen, welke er toe bijdragen de gedachte aan de geschiedenis van het Nederlandse en van het vroegere Nederlands-Indische Leger levend te houden. De zolderverdieping is gereserveerd voor het opstellen van tinnen militaire figuren en van een studieverzameling. Het uit 1874 daterende gebouw heeft, behalve de begane grond, nog een eerste verdieping. De helft van de begane grond wordt

ingenomen door vertrekken voor de Directie en de Administratie; het prentenkabinet met een belangrijke collectie uniform- en historieprenten, hoofdzakelijk op het Nederlandse Leger betrekking hebbende, is eveneens in dit gedeelte ondergebracht. De overige ruimte van dit gebouw herbergt een unieke en kostbare verzameling wapenrustingen, wapentuig, schilderstukken enz. uit verschillende eeuwen, deels van Nederlandse, deels van buitenlandse oorsprong. Deze collectie geeft een duidelijk beeld van de ontwikkeling van het wapentuig en van zijn veelal zeer kunstzinnige versiering in de loop der eeuwen.

Na de bevrijding van ons land in mei 1945 herleefde de belangstelling in het Legermuseum; de spontane grote en kleine schenkingen en bruiklenen legden hiervan getuigenis af.

In de eerste plaats behaagde het H.M. de Koningin voorlopig af te staan de wapenverzameling, welke het hoofdbestanddeel uitmaakte van de Indische zaal, benevens het standbeeld van Prins Frederik Hendrik, dat vóór het Huis Ten Bosch stond en gedurende de oorlogsjaren in het museum was opgeborgen. Het standbeeld is op de binnenplaats opgesteld en vormt daar een zeer decoratief middenstuk.

Een gedenkteken met een bronzen borstbeeld van generaal Snijders werd voltooid, terwijl een bronzen borstbeeld van generaal Hoefer in de toegangshal van het nieuwe gebouw werd geplaatst.

Toen het Kasteel Neijenrode op korte termijn ontruimd moest worden, werd gaarne het aanbod aanvaard om de daar aanwezige wapenverzameling in bruikleen te nemen. Deze collectie bestaat uit een geharnaste ridder te paard, drie hele en drie halve harnassen, maliënkolders, helmen, hellebaarden en talrijke wapenen.

De musea van het 3e Regiment Huzaren en van het korps Rijdende Artillerie zijn opgenomen.

In het bestek van dit artikel is het niet mogelijk een overzicht te geven van al het bijzonder bezienswaardige. Volstaan mag worden met de getuigenis dat, dank zij ook de ijverige nasporingen van de huidige directeur kolonel C. A. Hartmans een verzameling tot stand is gekomen, welke de bewondering afdwingt van een ieder, die gevoel heeft voor traditie en historie.

Moge de belangstelling even groot worden als die voor het Kasteel Doorwerth, waar jaarlijks ongeveer 1500 bezoekers kwamen; al moge niet verheeld worden, dat er onder deze bezoekers velen waren, die niet uit belangstelling voor de wapenverzameling kwamen, doch in de eerste plaats om het aloude slot te bewonderen met de smaakvol ingerichte zalen van de Commanderie der Johanniter Orde.
